

موسسه تحقیقات استراتژیک
فصلنامه مطالعات استراتژیک
Quarterly.risstudies.org

Article history:
Received 15 Oct 2023
Accepted 28 Dec 2023
Published online 11 Mar 2024

Strategic Studies Quarterly

Volume 27, Issue 1, pp 71-86

P-ISSN: 1735-0272
E-ISSN: 2980-910X

Building a Theory of Politicization of Intelligence

Gholamreza Salarkia

Associate Professor of the Ministry of Science, Research, and Technology, Tehran, Iran

* Corresponding author email address: msalarkia@yahoo.com

Article Info

Extended Abstract

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Salarkia, G. (2024). Building a Theory of Politicization of Intelligence. *Strategic Studies Quarterly*, 27(1), 71-86.

doi:10.22034/srq.2024.390870.4040

© 2024 the authors. Published by Research Institute of Strategic Studies (RISS), Tehran, Iran. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) License.

Introduction

Historically, intelligence has consistently been under political scrutiny, with intelligence elites often perceived as political servants. Intelligence, leveraging its ability to operate covertly, strives to supply the necessary data for policymakers to make informed decisions. Essentially, the primary objective of intelligence is to aid users in decision-making processes regarding potential actions. Against this background, it becomes crucial that intelligence remains unbiased and is not swayed by the political inclinations of a country's political factions and parties, internal and external organizational interests, or the personal interests of politicians.

Intelligence operations should be conducted independently of political goals, and only the results derived should be presented to politicians. Fundamentally, intelligence agencies should prioritize national interests and remain detached from political, group, and personal interests. Thus, supporting policy-making differs from favoring a policy to the extent that objectivity is overlooked. The quintessence of the ideal relationship between intelligence and politics should be articulated as follows: Intelligence should serve the realm of politics, not its political overlords.

However, when the political environment influences intelligence to the point where intelligence outputs demonstrate a political leaning, we observe the phenomenon of intelligence politicization. Literature on intelligence indicates that politicization occurs when intelligence analysts, whether consciously or unconsciously, are swayed to generate outcomes that align with policymakers' desires, rather than delivering the truth. This scenario represents a significant departure from the fundamental responsibility of intelligence, which is to tell the truth to those in authority.

Methodology

The politicization theory is formulated within the context of case studies. Essentially, it's a research approach that involves the use of one or more case examples to construct theoretical frameworks, propositions, or mid-level theories, all of which are grounded in case-specific and empirical evidence. The key idea is that the employment of case examples forms the foundation for theory in an inductive way. In this approach, the theory evolves by identifying patterns of relationships both between and within the structures of case examples and their inherent logical arguments. This type of theory is rooted in the theorizing methodology of Paul R. Carlile and Clayton M. Christensen, following the pyramid of theorizing. Here, the politicization within intelligence agencies (both domestic and international) is examined through methods such as observation, interviews, and the study of secondary documents (library research). Following the theoretical framework of Carlile and Christensen, multiple cases were initially investigated. Subsequently, the observed elements were categorized. The relationships among the identified elements were then discerned. Ultimately, the primary propositions were established.

Result and discussion

The theory of intelligence politicization encompasses two primary dimensions as detailed below:

1. Behavioral Dimension of Politicization

This refers to the elements that form the foundation of politicization within an intelligence organization. In the absence of these elements, politicization would not manifest. However, since some of them are inherent to the nature and essence of the intelligence organization, they internalize and institutionalize politicization. This dimension of politicization is deemed a necessary, but not sufficient precondition for the emergence of politicization in intelligence organizations. The behavioral dimension is subdivided into three categories: intelligence officer behavior, organizational behavior, and environmental behavior.

The behavior of the intelligence officer is influenced by a collection of factors that shape their individual actions. Organizational behavior is determined by factors that originate from the organization and its structure. Environmental behavior encompasses all factors that exist outside the intelligence organization, essentially residing in its external environment.

2. The Process Dimension of Politicization

This dimension refers to the actions and processes that give rise to politicization. By actualizing politicization, they induce alterations in the structure of politicization. This represents one of the sufficient, but not necessary, preconditions for the occurrence of politicization within intelligence organizations.

The process dimension of politicization is divided into three categories: "high process factors", "low process factors", and "online process factors". The first encompasses all elements that are influenced by the policymaker to instigate politicization within the intelligence organization. The second refers to those elements that are executed by intelligence officers (except senior intelligence directors) to induce politicization. Given that in governmental bureaucracies, the appointment of directors is a critical phase in policy making and its execution, the emergence of politicization by intelligence directors is categorized separately under the third label of "online process factors".

Keywords: *Politicization; Intelligence Organization; Politicization of Intelligence; Pyramid of Theorizing*

Quarterly.risstudios.org

تاریخچه مقاله

دریافت شده در تاریخ ۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۲
اصلاح شده در تاریخ ۰۲ آبان ۱۴۰۲
پذیرفته شده در تاریخ ۳۰ آذر ۱۴۰۲
منتشر شده در تاریخ ۲۷ اردیبهشت ۱۴۰۳

فصلنامه مطالعات راهبردی

دوره ۲۷، شماره ۱، بهار ۱۴۰۳، پیاپی ۱۰۳، صفحه ۷۱-۸۶

شاپای چاپی: ۱۷۳۵-۰۷۲۷
شاپای الکترونیکی: ۲۹۸۰-۹۱۰X

نظریه سیاست‌زدگی اطلاعات*

غلامرضا سالارکیا

عضو هیئت علمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

✉ ایمیل نویسنده مسئول: msalarkia@yahoo.com

چکیده

این مقاله با ارائه یک نظریه در راستای آسیب‌شناسی و عارضه‌یابی سازمان‌های اطلاعاتی، در پی تبیین یکی از مهم‌ترین محدودیت‌های اطلاعات یعنی سیاست‌زدگی اطلاعات می‌باشد. بر این اساس تلاش می‌شود ابتدا مفهوم سیاست‌زدگی اطلاعات مورد واکاوی قرار گیرد. سپس بر اساس نظریه سیستمی تلاش می‌شود تفکیک نظام‌مندی از عوامل بالقوه سیاست‌زدگی در سازمان اطلاعاتی با نام نگاه‌شده‌های سیاست‌زدگی و عوامل بالفعل‌کننده آن تحت عنوان عوامل فاعلی سیاست‌زدگی اطلاعات بر اساس مطالعات موردی به عنوان قضایای نظریه بازشناسی شود. نظریه سیستمی امکان دیگری را در اختیار پژوهشگر قرار می‌دهد تا تبعات سیاست‌زدگی اطلاعات نیز در چارچوب نظری قرار گیرد که این بخش خارج از نظریه سیاست‌زدگی اطلاعات قرار دارد. این نظریه امکان شناخت دقیق از عوامل بروز سیاست‌زدگی اطلاعات و سپس فرایند وقوع آن را فراهم می‌آورد تا از این طریق بتوان سیاست‌زدگی در سازمان اطلاعاتی را کنترل نمود. **کلیدواژه‌گان:** سیاست‌زدگی، سازمان اطلاعاتی، سیاست‌زدگی اطلاعات، سیاسی‌شدن، نگاه‌شده‌های سیاست‌زدگی، عوامل فاعلی سیاست‌زدگی، استقلال اطلاعاتی.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله

پژوهشی/اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

سالارکیا، غلامرضا. (۱۴۰۳). نظریه سیاست‌زدگی اطلاعات. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۲۷(۱)، ۷۱-۸۶.
doi: 10.22034/srq.2024.390870.4040

© ۱۴۰۳ حق نشر (کپی‌رایت) این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی به صورت گرفته است. (CC BY 4.0)

*. " این مقاله در راستای حمایت از کرسی‌های «نظریه‌پردازی» نقد و مناظره»، در فصلنامه منتشر شده است. ادعای نظری طرح‌شده در این مقاله در حال حاضر در فرایند داوری و ارزیابی دبیرخانه شورای عالی نظریه‌پردازی، نقد و مناظره ستاد کل نیروهای مسلح قرار دارد"

مقدمه

در محافل علمی هنگامی که رابطه علم و دنیای واقع موضوع بحث واقع می‌شود، به معنای دقیق‌تر، چگونگی راهکار و تصمیم‌گیری بر سر موضوعات پیش روی جهان واقع به میان می‌آید، گزاره‌هایی همچون «تنها یک نظریه می‌تواند ما را نجات دهد» و «هیچ چیز مفیدتر از یک نظریه خوب نیست» (لویس به نقل از مک دونالد و اشنبرگر، ۱۳۸۷) به خوبی عیان می‌شود. چراکه نظریه «پلی است میان زبان و تجربه که مبنای علم است» (مولینز به نقل از مک دونالد و اشنبرگر، ۱۳۸۷). در یک نگاه کلی، دانش علمی نظامی برای توصیف و تبیین جهان است و این نظریه‌ها هستند که دانش علمی را منتقل می‌کنند و در نتیجه بیانگر و تجسم آن علم هستند. بنابراین «تمام آن چه که ما به راستی در خصوص جهان می‌دانیم و از طریق آموزش منتقل می‌کنیم را می‌توان به طور خلاصه مجموعه‌ای از نظریه‌ها نامید» (مک دونالد و اشنبرگر، ۱۳۸۷).

حرفه کهن اطلاعات (که از آن با نام دومین حرفه قدیمی دنیا یاد می‌شود) حداقل از ابتدای هزاره سوم به عنوان یک رشته علمی میان رشته‌ای جای خود را در میان علوم دانشگاهی باز کرده است. بی شک قوام موضوعاتی که به عنوان یک رشته مستقل مطرح می‌شود، به نظریه‌های ارائه‌شده در آن بستگی دارد. مقاله پیش رو، به ارائه نظریه سیاست‌زدگی در سازمان‌های اطلاعاتی در چارچوب علم اطلاعات اختصاص دارد. در این نوشتار ابتدا روش‌شناسی نظریه به عنوان مهم‌ترین بخش نظریه‌پردازی معرفی می‌شود. سپس مفروضات بنیادین نظریه، واحدهای نظری و قضایای نظری ارائه می‌گردند.

الف) نوع شناسی نظریه سیاست‌زدگی اطلاعات

طبقه‌بندی‌های متفاوتی از انواع نظریه‌ها وجود دارد اما می‌توان مدعی شد که قدر مشترک تمام این طبقه‌بندی‌ها در چند نوع نظریه‌پردازی قابل تقسیم است، از جمله: نخست، نظریه‌های تبیین‌کننده که مبتنی بر توصیف، تحلیل و پیش‌بینی پدیده، موضوع و واحد مورد نظر هستند؛ دوم، نظریه‌های ارزیابی‌کننده که مبتنی بر فهم و درک پدیده‌ها و ارائه نظریه‌های برای سنجش آنان است؛ سوم، نظریه‌های مبتنی بر طراحی و اقدام عملی که هدفشان، راهنمایی درباره چگونگی انجام کاری است. نظریه سیاست‌زدگی، نظریه‌ای مبتنی بر نظریه‌های ارزیابی‌کننده است و از طبقه‌بندی انواع نظریه‌ها توسط شرلی گرگور الهام گرفته است (دانایی‌فرد، ۱۳۸۹: ۱۵۲).

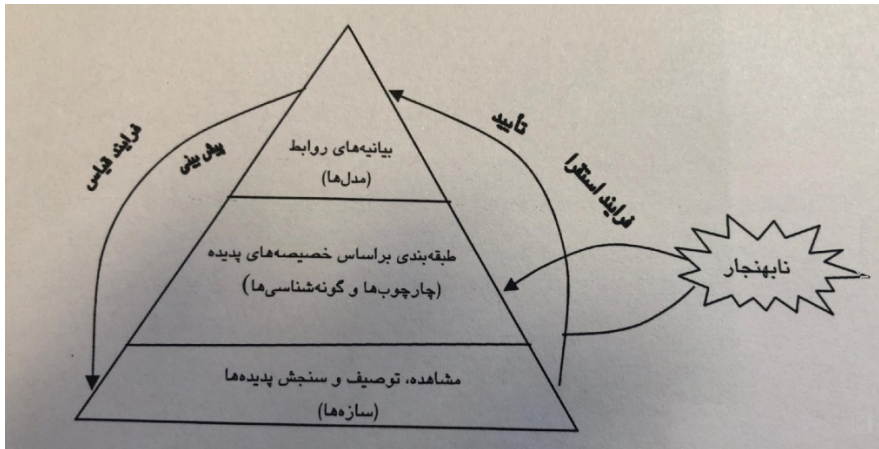
۱) مدل نظریه‌پردازی در نظریه سیاست‌زدگی اطلاعات

نظریه سیاست‌زدگی بر اساس نظریه‌سازی بر مبنای مطالعات موردی تولید شده است. «نظریه‌سازی بر مبنای مطالعه موردی یک نوع استراتژی تحقیق است که مشتمل بر استفاده از یک یا چند نمونه موردی برای ایجاد ساختارهای نظری، گزاره‌ها یا نظریات درجه متوسط بر مبنای شواهد موردی و تجربی است». نکته محوری این است که «استفاده از نمونه‌های موردی به مثابه مبنایی است که بر اساس آن به شیوه‌ای استقرایی نظریه ایجاد گردد. در این استراتژی نظریه از طریق شناخت الگوهای روابط میان و درون ساختارهای نمونه‌های موردی و براهین منطقی در آن‌ها بسط می‌یابد» (ایشنهارت و گرائنبر، ۱۳۸۷).

«عامل محوری در نظریه‌سازی بر مبنای نمونه‌های موردی، منطق تکرار است. یعنی هر مورد به مثابه یک آزمایش مجزا عمل می‌کند که به عنوان یک واحد تحلیلی جایگاه خاص خود را دارد. موارد متکثر نیز همانند یک مجموعه از آزمایش‌های آزمایشگاهی مرتبط با هم، آزمایش‌های مجزایی هستند که به مثابه نسخه تکثیری مقایسه‌ای و نوعی مصداق نظریه نوظهور قلمداد می‌شوند. در حالی که آزمایش‌های آزمایشگاهی پدیده مورد مطالعه را از متن و زمینه آن جدا می‌سازند، مطالعات موردی بر زمینه و متن غنی و دنیای واقعی که در آن پدیده مورد نظر رخ می‌دهد تأکید می‌نمایند. فرایند نظریه‌سازی از طریق چرخش مداوم بین داده‌های مورد مطالعه، نظریه در حال تکوین و سپس آثار موجد در مورد پدیده مورد تحقیق صورت می‌گیرد. اگر چه نظریه‌سازی صورت‌گرفته بر مبنای نمونه‌های موردی را گاهی اوقات نظریه‌سازی ذهنی قلمداد می‌کنند، اما در واقع این ادعا تا اندازه‌ای تعجب برانگیز است، زیرا وفاداری زیاد آن‌ها به داده‌ها پژوهشگران را صادق نگاه می‌دارد.»

«یکی از دلایل عمده مقبولیت و اهمیت نظریه‌سازی بر مبنای مطالعات موردی آن است که این استراتژی یکی از بهترین روش‌ها (اگر نه بهترین آنها) برای پل زدن بین شواهد کیفی غنی و پژوهش غالب قیاسی است. در واقع، منطق‌های قیاسی و استقرایی آینه یکدیگر هستند و نظریه‌سازی استقرایی بر مبنای مطالعات موردی با استفاده از داده‌ها برای آزمایش نظریه کامل می‌سازد. به علاوه، از آن جا که رهیافت‌های نظریه‌سازی عمیقاً ریشه در داده‌های تجربی دارد، نظریه‌سازی بر مبنای موارد موردی احتمالاً نظریه‌ای ایجاد می‌کند که دقیق، جالب توجه و قابل آزمایش است. بدین سان این رهیافت مکملی طبیعی برای پژوهش قیاسی غالب است.» (ایشنهارت و گرائنبر، ۱۳۸۷).

نظریه سیاست‌زدگی با استراتژی مطالعه موردی بر اساس روش‌شناسی تئوری‌پردازی کارلایل و کریستین سن در فرایند هر می‌تئوری‌پردازی مطابق شکل ۱ به انجام رسیده است (ر. ک: دانایی‌فرد، ۱۳۸۷). برای انجام این کار موارد سیاست‌زدگی در سازمان‌های اطلاعاتی (در داخل و خارج کشور) با توسل به مشاهده، مصاحبه و اسناد و مدارک ثانویه (مطالعات کتابخانه‌ای) مورد واکاوی و بازشناسی قرار گرفته است. براساس نظریه‌پردازی کارلایل و کریستین سن، ابتدا موارد متعددی موارد موضوع مطالعه شد. در گام بعدی موارد مشاهده‌شده ذیل طبقه‌بندی همسان قرار گرفتند. در آخر تلاش شد روابط میان واحدهای شناسایی‌شده بازشناسی شود و در نهایت گزاره‌های حکمی تدوین گردید.

شکل ۱: فرایند هر می نظریه‌پردازی (دانایی‌فرد، ۱۳۸۷)

۲) مفروض نظریه سیاست‌زدگی اطلاعات

مهم‌ترین دلیل وجودی سازمان‌های اطلاعاتی، جلوگیری از غافل‌گیری راهبردی است. اساس این کارویژه در پشتیبانی از سیاست‌گذار نهفته است. در واقع نظام‌های سیاسی برای به حداقل رساندن غافل‌گیری در نزد خود، سازمان‌های اطلاعاتی را تأسیس و به خدمت می‌گیرند تا در اولین گام، نیازهای شناختی آنان را تأمین نمایند. بنابراین نظام‌های سیاسی یک رابطه دو سویه خدمت‌گذار (اطلاعات) و مشتری (سیاست‌گذار) را ایجاد می‌کنند. بنابراین توصیف، اطلاعات در عام‌ترین برداشت از آن، متغیری وابسته به سیاست (حکومت) است. سیاست، اطلاعات را سازمان‌دهی، هدایت و کنترل و نظارت و در صورت نیاز تغییر می‌دهد. سیاست، اطلاعات را به

دلیل نیاز به کنترل مؤثرتر و کامل‌تر جامعه تحت‌نظر خود ایجاد می‌کند. به واقع در طول تاریخ، اطلاعات همواره زیرنظر سیاست بوده است و نخبگان اطلاعاتی در نقش خادمان سیاستمداران ظاهر شده‌اند. اطلاعات با توانمندی‌های خود مبتنی بر استفاده از پنهان‌کاری تلاش می‌نماید داده‌های مورد نیاز سیاست‌گذار را جهت شناخت و تصمیم‌گیری فراهم آورد. «هدف اصلی اطلاعات، کمک به تصمیم‌گیری کاربران در مورد انجام اقدامات است» (هرمان، ۱۳۹۳: ۵۸۸). بنابراین «اطلاعات خارج از روابط با سیاست‌گذار، هیچ کارکرد و نقش معنادار و موجودیت مستقلی ندارد. لذا، این رابطه از نوع رابطه بین دو چیز برابر نیست» (Lowenthal, 2010: 437-451). به طور کلی می‌توان گفت سیاست به مثابه زمینه‌ای است که اطلاعات در آن قرار دارد و در بستر آن عمل می‌کند. اطلاعات به خودی خود موجودیت ندارد و به عنوان بخشی از نظام سیاسی به شمار می‌رود. بنابراین همان‌گونه که گفته شد، اطلاعات یک پدیده وابسته به سیاست است.

با این توصیف، چیزی که مهم می‌شود این است که «اطلاعات نباید تحت‌تأثیر تمایلات سیاسی گروه‌ها و احزاب سیاسی کشور، منافع درون‌سازمانی و برون‌سازمانی و منافع شخصی سیاستمداران قرار گیرد. فعالیت اطلاعاتی باید فارغ از تمایلات سیاسی انجام شود و فقط بهره‌برداری از نتایج به‌دست‌آمده در اختیار سیاستمداران قرار گیرد. اصولاً سازمان‌های اطلاعاتی باید در خدمت منافع ملی و جدا از منافع سیاسی، گروهی و شخصی باشد» (بار- جوزف، ۱۳۹۴: ۲۲). از این جهت می‌توان فعالیت‌های سازمان‌های اطلاعاتی به‌ویژه تولید تحلیل‌های اطلاعاتی از سوی این سازمان‌ها را که منبع اصلی شناخت دولت‌ها به شمار می‌آیند، مشابه پژوهش‌های علمی دانست که اصل اولی در آن عدم سوگیری محقق است (اصل بی‌طرفی در پژوهش).

ب) مسئله‌شناسی نظریه سیاست‌زدگی اطلاعات

اساساً ارتباط سیاست و اطلاعات یک ارتباط الزامی، ضروری، ساختاری و اجتناب‌ناپذیر است و این دو بخش مجبور به هم‌زیستی هستند (Wirtz, 2007: 139-150). این دو بخش مهم حاکمیتی، انتظارات متقابل و دوجانبه‌ای دارند به این معنی که تصمیم‌گیرندگان سیاسی به دنبال کسب اطلاعات و هشدارهای مؤثر از طرف سرویس هستند و مدیران و تحلیل‌گران اطلاعاتی نیز دستگاه سیاست را علت وجودی خود تلقی می‌کنند چراکه هدف و دلیل موجودیت سرویس‌های اطلاعاتی، تأمین اطلاعات مورد نیاز سیاست‌گذاران و مداخله برای شکل‌دهی به سیاست‌های عمومی کارآمد است. لذا می‌توان گفت، هرگونه عدم ارتباط میان سیاست و اطلاعات یعنی

جستجوی بی‌هدف اطلاعات و عدم توجه و تمرکز اطلاعات بر داده‌های مورد نیاز در فرایند تصمیم‌سازی و تفکر سیاست‌گذار (آستانا، ۱۳۸۸: ۲۴۱). عینیت‌گرایی ویژگی ذاتی فعالیت‌های اطلاعاتی به ویژه پژوهش‌های اطلاعاتی است که محصول آن، تحلیل‌های اطلاعاتی برای سیاست‌گذاران است. تحلیل‌گران اطلاعاتی همانند دانشمندان علوم اجتماعی در راستای عینیت‌گرایی گام برمی‌دارند که در صورت قربانی‌نمودن آن، نتایج به‌دست‌آمده شدیداً تحت تأثیر عناصر سوگیرانه قرار می‌گیرد (Pillar, 2010: 472-484). همچنین سازمان‌های اطلاعاتی در بستر بزرگ‌تری با نام بروکراسی اداری فعالیت می‌کنند که رؤسای سازمان‌های اطلاعاتی آن در زنجیره قدرت سیاسی قرار دارند. همان‌گونه که گفته شد، وظیفه مهم سازمان‌های اطلاعاتی پس از جلوگیری از وقوع غافل‌گیری، پشتیبانی از سیاست‌گذاران است؛ اما پشتیبانی از سیاست‌گذاری با طرف‌داری و جانب‌داری از یک سیاست به صورتی که عینیت‌گرایی در آن به فراموشی سپرده شده باشد، متفاوت است. ذات رابطه آرمانی اطلاعات و سیاست را باید در قالب این اصل بیان نمود که «اطلاعات باید در خدمت سیاست باشد و نه اربابان سیاسی آن» (هندل، ۱۳۸۹: ۲۹۹). دو عنصر اصلی برای آرمانی‌بودن رابطه اطلاعات و سیاست‌گذار وجود دارد. اول آنکه برای رعایت اصل عینیت‌گرایی سازمان‌های اطلاعاتی، این سازمان‌ها می‌بایست به‌نحوی بی‌طرفانه احساس آزادی عمل و استقلال در اعلام نظر داشته باشند. استقلال از فشارهای سیاسی برای تحلیل‌گرانی که مایلند صداقت، بی‌طرفی، انسجام تحلیلی و اخلاق حرفه‌ای خود را در برابر تعدی حوزه سیاست حفظ کنند، امری حیاتی است. دوم آنکه اطلاعات در خدمت سیاست است به این معنا که اطلاعات می‌بایست پاسخ‌گوی پرسش‌های سیاست‌گذاران به صورت صحیح و واقع‌گرایانه باشد. سیاست‌گذار باید به این نکته مستحضر شود که اطلاعات پاسخ به موقع سؤالات سیاست‌گذاران را تهیه می‌نماید. همچنین باید توجه داشت که موفقیت سیاست‌های اتخاذی نمی‌تواند سنجشی برای وجود رابطه آرمانی میان اطلاعات و سیاست به شمار آید؛ چراکه موفقیت سیاست‌ها، متأثر از متغیرهای متعددی از جمله نوع و نحوه تصمیم‌گیری، زمان اخذ تصمیم و چگونگی اجماع‌سازی و اجرای تصمیم، دیگر مشاوران غیراطلاعاتی، بخت و اقبال سیاست‌گذاران و... می‌باشد (ر. ک: Rovner, 2011). اما این نکته مهم است که فعالیت در محیطی که همه‌چیز حول موضوع سیاست می‌چرخد و حتی سلسله‌مراتبی بالاتر در اختیار دارد، بدون آنکه از آن تأثیر پذیرد، امری سخت به شمار می‌رود و اگر محیط سیاست بر روی اطلاعات تأثیر گذارد به نحوی که محصولات آن را به رنگ‌وبوی خود آمیخته کند، سیاست‌زدگی اطلاعات به وقوع پیوسته است. ادبیات اطلاعاتی این‌گونه بیان می‌کند که سیاست‌زدگی آن هنگام به وقوع می‌پیوندد که تحلیل‌گران

اطلاعات چه از روی تعمد و چه سهوی به نحوی منحرف شوند که نتایجی را که سیاست‌گذاران از آن‌ها می‌خواهند برای آن‌ها تهیه کنند، به جای آنکه حقیقت را در اختیار آن‌ها قرار دهند (Johnson & Wirtz, 2011: 165). در این صورت، انحراف واقعی از وظیفه ذاتی اطلاعات که بیان حقیقت به قدرت است، رخ داده است.

در چنین شرایطی «هنگامی که اولویت‌های کاملاً سیاسی بر فرایند تصمیم‌سازی حاکم است، فشارهای واضح و دقیقی بر سازمان اطلاعاتی اعمال می‌شود که نتیجه آن ابلاغ اطلاعات خودسر یا اطلاعات دلبخواهی است که موجب تحریف واقعیت می‌شود.» (Ransom, 1987: 26). به طور کلی چهار دسته آسیب در رابطه میان اطلاعات و سیاست وجود دارد. رونر (۲۰۱۱) سه نوع آسیب را در روابط اطلاعات و سیاست بازشناسی می‌نماید که شامل هماهنگی بیش از حد، نادیده‌گرفتن اطلاعات و سیاست‌زدگی است؛ علاوه بر این آسیب‌ها، بار- جوزف (۱۳۹۴) اقدام به بازشناسی آسیبی از سوی اطلاعات در دو سویه رابطه اطلاعات و سیاست می‌نماید که «مداخله اطلاعات در سیاست» است. این چهار آسیب در این رابطه متفاوت از یکدیگرند که نظریه سیاست‌زدگی تنها به آسیب سیاست‌زدگی می‌پردازد؛ اما سیاست‌زدگی چیست؟

در بافت اطلاعات، «مفهوم رایج معنای سیاست‌زدگی، فساد در بی‌طرفی نظام اطلاعاتی است؛ خواه از طریق دستکاری عمدی روند اطلاعاتی توسط تصمیم‌گیرندگانی که می‌خواهند اطلاعات و تحلیل از گزینه سیاسی خاص آنان حمایت کنند، خواه از طریق اقدامات تحلیل‌گران اطلاعاتی که برای تصمیم‌گیرندگان آن دسته از اطلاعاتی را که تمایل دارند بشنوند، ارائه می‌کنند» (Marrin, 2009: 277).

حال در اینجا با تعریف رابطه اطلاعات و سیاست این سؤال مطرح می‌شود که پس استقلال سازمان اطلاعاتی یا در یک واژه «استقلال اطلاعاتی» به چه معناست. اگر سیاست‌زدگی ریشه در دخالت‌گرایی‌ها و کنشگران سیاسی در کار اطلاعاتی و نقش تعیین‌کننده ساختارهای گفت‌وگویی و فکری در تصمیم‌گیری‌ها و تحلیل‌های اطلاعاتی دارد، بنابراین «استقلال اطلاعاتی» نیز به معنای رهایی نهاد اطلاعاتی از هر نوع «سوگیری پیشینی» در مدیریت و اجرای کارکردهای حرفه‌ای اطلاعاتی است. درست است که اطلاعات راهبردی باید فعالانه از سیاست‌گذاران و فرماندهان نظامی حمایت کند اما این به معنای برده‌بودن اطلاعات در پیشگاه سیاست نیست یا

کارویژه آن تنها تولید چیزی است که سیاست‌گذاران فکر می‌کنند احتیاج دارند یا آن چه را آرزو می‌کنند، بشنوند. در واقع استقلال و تمامیت فکری نظام اطلاعات، امری حیاتی است که هم در بلندمدت و هم در کوتاه‌مدت برای تولید اطلاعات سطح بالایی که حقیقتاً در خدمت منافع ملی باشند، ضروری است.

۳) سیاسی‌بودن و سیاست‌زدگی

بایستی توجه داشت که میان سیاسی‌بودن و سیاست‌زدگی تفاوت وجود دارد. به‌طور کلی مرز میان سیاسی‌بودن و سیاست‌زدگی را تمایلات سیاسی و منافع درون‌سازمانی و برون‌سازمانی و منافع شخصی تعیین می‌کند. در بطن سیاسی‌بودن، رفتار منطقی و حرفه‌ای‌گرایی وجود دارد در حالی که «سیاست‌زدگی نوعی عمل و مشارکت سیاسی است که شکل سالم و هنجارمند ندارد. بلکه بیمارگونه است» (فکوهی، ۱۳۸۸). رفتارهای سیاسی، عادی و معقول است اما رفتارهای سیاست‌زده آسیب‌زاست.

مقام معظم رهبری^(مدظله) (هفدهم دی ۱۳۸۳) در تبیین تفاوت میان سیاست‌زدگی و سیاسی‌بودن می‌فرمایند:

«... استاد باید سیاست‌زده نباشد؛ نه این که سیاست نفهمد... اما سیاست‌دانستن و سیاسی‌بودن، غیر از از سیاست‌زده‌بودن و سیاسی‌کاربودن است. سیاسی کاری بد است... این که مرتب همه‌ی کارهایش بر محور یک انگیزه‌ی سیاسی باشد، بسیار بد است؛ به خصوص وقتی که انگیزه‌های سیاسی جنبه‌های جناحی و شخصی و حزبی پیدا می‌کند که این دیگر بد اندر بد می‌شود...»

۴) مداخله اطلاعات در سیاست

در دو جلسه برگزار شده در خصوص کرسی ترویجی نظریه‌پردازی سیاست‌زدگی که در سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ برگزار گردید در کنار سؤال از این که تفاوت میان سیاست‌زدگی و سیاسی‌بودن به چه معناست (که به آن پرداخته شد) این پرسش نیز مطرح شد که مداخله اطلاعات در سیاست چه جایگاهی در سیاست‌زدگی دارد. برای پاسخ به این سوال باید گفت که مداخله اطلاعات در سیاست، از سیاست‌زدگی متفاوت است. به دلایلی از جمله تمایل سازمان‌های اطلاعاتی در ایفای نقش در سیاست‌گذاری، خوداجتهادی یا پشتیبانی از جناح یا فرایندی سیاسی،

سازمان‌های اطلاعاتی خارج از وظایف قانونی محول‌شده به آن‌ها، به مداخله در اطلاعات می‌پردازند. این فعالیت‌ها تأثیرات و تبعات منفی بلندمدت و کوتاه‌مدتی بر این سازمان‌ها و بر محیط تأثیرگذاری و همچنین بستر سیاست‌گذاری می‌گذارد. اگرچه مداخله اطلاعات در سیاست می‌تواند از تبعات سیاست‌زدگی باشد؛ با این حال این عارضه سازمانی اطلاعات، نوعی متفاوت از سیاست‌زدگی است و در بستری دیگر قابل بررسی است که در چارچوب نظریه سیاست‌زدگی مطرح‌شده در این نظریه نیست.

ج) پیش فرض‌های نظریه

بر اساس مطالب از پیش طرح‌شده، نظریه سیاست‌زدگی بر اساس سه پیش‌فرض زیرین بنا نهاده شده است:

- اطلاعات پدیده‌ای مستقل نیست و وابسته به سیاست است (اطلاعات محصول سیاست است).
- تمامی سازمان‌های اطلاعاتی حداقل تعدادی از عوامل ایجادکننده سیاست‌زدگی یا همه آن را در خود دارند.
- سیاست‌زدگی اطلاعات یک عارضه در سازمان اطلاعاتی است. (سیاست‌زدگی یک محدودیت اطلاعاتی است).

د) واحدهای نظریه سیاست‌زدگی اطلاعات

یک رشته علمی یا یک نظریه باید برای آن دسته از جنبه‌های این جهان که موضوع مورد مطالعه آن را شکل می‌دهد، اصطلاحات یا زبان فنی خاص خود را داشته باشد. بر این اساس یکی از پربسامدترین و کلیدی‌ترین واژه در تعریف نظریه، واژه «واحد» یا به تعبیر دوبین «مفهوم» است. اگرچه مفهوم معانی متعددی دارد، اما دوبین (۱۹۷۸) به نقل از: کعب امیر و حیدری، (۱۳۹۸) مدعی است که «واحدها» ارکان سازنده نظریه‌اند؛ بنابراین یکی از مهم‌ترین وظایف در روش‌شناسی نظریه‌پردازی، شناسایی واحدهای نظریه است. با این مقدمه، نظریه سیاست‌زدگی اطلاعات دارای دو واحد اصلی به شرح زیر است:

واحد اول. نگاه‌های سیاست‌زدگی: منظور از این واحد، عواملی است که مبنای وجود

سیاست‌زدگی در سازمان اطلاعاتی هستند. بدون وجود این عوامل هرگز سیاست‌زدگی در سازمان اطلاعاتی بروز و ظهور نخواهد کرد. اما از آن جا که برخی از این عوامل ذاتی سازمان اطلاعاتی

هستند، به ذات سیاست‌زدگی را در سازمان اطلاعاتی به صورت عاملی بالفعل نهادینه می‌نمایند و سازمان را مستعد و آماده پذیرش سیاست‌زدگی می‌نمایند. نگاشته‌های سیاست‌زدگی، شرایط لازم و نه کافی بروز سیاست‌زدگی در سازمان‌های اطلاعاتی به شمار می‌روند. این نگاشته‌ها، ذیل سه دسته نگاشته‌های افسر اطلاعاتی، نگاشته‌های سازمانی و نگاشته‌های محیطی قرار می‌گیرند. نگاشته‌های افسر اطلاعاتی مجموعه عواملی است که از رفتار فردی افسر اطلاعاتی نشأت گرفته و وی عامل ایجاد آن است. نگاشته‌های سازمانی، آن دسته عواملی است که مستخرج از سازمان و ساختار آن است و ریشه در موضوعات و مسائل سازمانی دارد. نگاشته‌های محیطی همه عوامل خارج از محیط سازمان اطلاعاتی را دربرمی‌گیرد؛ در واقع در محیط خارجی سازمان اطلاعاتی قرار دارند.

واحد دوم. عوامل فاعلی سیاست‌زدگی: این عوامل، در واقع اقدامات و فرایندهایی است که با عمل خود، سیاست‌زدگی را به‌وجود می‌آورند و در این زمینه مورد نظر (سیاست‌زدگی) با بالفعل کردن سیاست‌زدگی، تغییر و تحولی را در خصوص ساخت سیاست‌زدگی ایجاد می‌کنند. عوامل فاعلی سیاست‌زدگی از جمله شروط کافی و نه لازم سیاست‌زدگی در سازمان‌های اطلاعاتی می‌باشند.

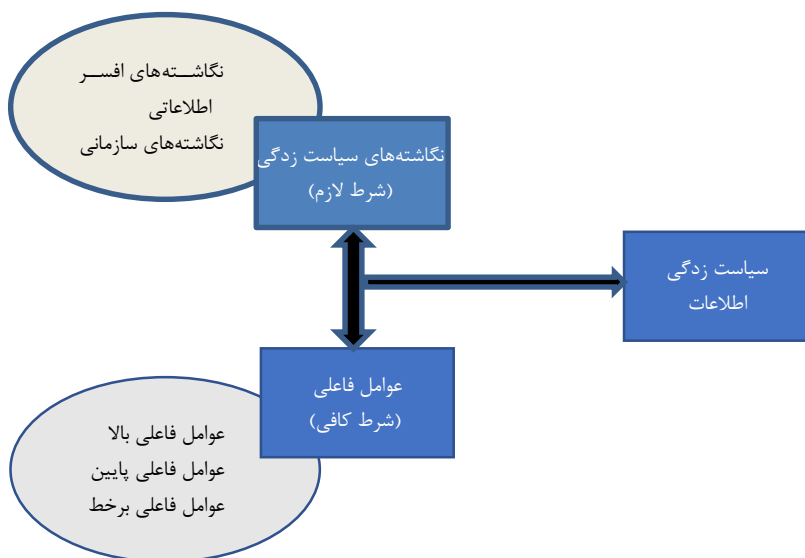
عوامل فاعلی سیاست‌زدگی ذیل سه عامل عوامل فاعلی بالا، عوامل فاعلی پایین و عوامل فاعلی برخط مدیران اطلاعاتی طبقه‌بندی شده است. همه عواملی که از سوی سیاست‌گذار برای وقوع سیاست‌زدگی در سازمان اطلاعاتی ایفا می‌شود، ذیل عوامل فاعلی بالا قرار گرفته است. آن دسته از عواملی که از سوی افسران اطلاعاتی (به جز مدیران ارشد اطلاعاتی) برای بروز سیاست‌زدگی به انجام می‌رسد، تحت عنوان عوامل فاعلی پایین جمع شده است. از آن جا که در بروکراسی‌های دولتی، انتصاب مدیران یکی از مهم‌ترین مراحل سیاست‌گذاری و اجرای آن است، بروز سیاست‌زدگی از سوی مدیران اطلاعاتی، خود یک طبقه خاص را ذیل واحد دوم نظریه، تحت عنوان عوامل فاعلی برخط از آن خود کرده است.

۵) قوانین تعامل (رابطه) میان نظریه سیاست‌زدگی اطلاعات

(نگاشته‌ها و عوامل فاعلی سیاست‌زدگی)

از یک سو بدون قوت‌داشتن نگاشته‌های سیاست‌زدگی، عوامل فاعلی به تنهایی قادر به ایجاد سیاست‌زدگی در سازمان‌های اطلاعاتی نیستند. از سوی دیگر اما، بدون وجود عوامل فاعلی سیاست‌زدگی، نگاشته‌های سیاست‌زدگی هراندازه هم که قوت و تنوع داشته باشند، بروز و ظهور

نخواهند یافت. بنابراین برای بروز سیاست‌زدگی اطلاعات، هر دو شرط لازم و کافی می‌بایست حضور و ظهور داشته باشد. میزان سیاست‌زدگی موجود در سازمان اطلاعاتی به قدرت پیشایندهای بروز سیاست‌زدگی و توانایی فرایند اجرای آن بستگی دارد. واحدهای نظریه سیاست‌زدگی و رابطه آن‌ها در شکل ۲ به نمایش گذاشته شده است.

شکل ۲: روابط میان واحدهای نظریه سیاست‌زدگی اطلاعات

۶) قضایای نظری سیاست‌زدگی اطلاعات

گزاره‌های حکمی، نقطه آغاز پژوهش هستند و نخستین و ضروری‌ترین گام در عملیاتی کردن نظریه و در بوته آزمون و آزمایش قرار دادن آن هستند (دانایی فرد، ۱۳۸۹: ۲۱۳). قضایا یا گزاره‌های حکمی نظریه سیاست‌زدگی اطلاعات در مرحله نظری به شرح زیر هستند:

گزاره حکمی یک: نگاهشته‌های سیاست‌زدگی اطلاعات طی سه زیرنگاشته‌های رفتاری، سازمانی و محیطی به شرح زیر است:

نگاشته‌های افسر اطلاعاتی

- فقدان هویت و حرفه‌ای‌گرایی اطلاعاتی نزد افسران اطلاعاتی
- وابستگی فکری و سازمانی افسران اطلاعاتی به گروه‌ها و احزاب
- تضاد میان منافع فردی افسران اطلاعاتی با منافع سازمانی
- تأثیر سیاست‌گذاران بر افسران اطلاعاتی
- سوگیری‌های شناختی افسران اطلاعاتی

نگاشته‌های سازمانی

- نزدیکی میان سیاست‌گذاران و افسران اطلاعاتی
- جایگاه سازمانی اطلاعات در ساختار نظام سیاسی
- وابستگی اطلاعات از نظر بروکراتیک به سیاست
- ایدئولوژی‌زدگی سازمان اطلاعاتی
- ماهیت موضوع و محصول اطلاعات
- نوع و چگونگی نظارت بر اطلاعات
- کثرت‌گرایی تحلیلی
- حجم نقش‌های اجرایی سازمان‌های اطلاعاتی

نگاشته‌های محیطی

- تأثیر اجماع مؤثران در خصوص یک موضوع بر روی تحلیل‌گر اطلاعاتی
- شخصیت رهبران سیاسی (سیاست‌گذاران ارشد)
- میزان اتفاق نظر در میان جامعه، نظام سیاسی و...
- افشای علنی موضوعات حساس
- ایدئولوژی‌زدگی سازمان اطلاعاتی

گزاره حکمی دو: عوامل فاعلی سیاست‌زدگی اطلاعات ذیل سه عوامل فاعلی بالا، پایین و

برخط شامل موارد زیر می‌باشد:

عوامل فاعلی بالا

- فشار مستقیم به سازمان اطلاعاتی
- انتصابات و حذف سازمانی افسران اطلاعاتی
- نادیده انگاشتن استانداردهای تحلیلی
- گزینش و استخدام هدفمند کارکنان اطلاعاتی
- موازی سازی اطلاعاتی
- استفاده گزینشی از اطلاعات
- تنبیه و پاداش کارکنان اطلاعاتی
- کنار گذاشتن اطلاعات از سیاست گذاری

عوامل فاعلی پایین

- ارائه تحلیل سوگیرانه
- تخریب (مداخله) اطلاعات در سیاست
- افشا و عمومی سازی اطلاعات
- عوامل فاعلی برخط
- اقدامات سیاست زده مدیران اطلاعاتی سیاست زده

نتیجه گیری

نظریه سیاست زدگی اطلاعات در چارچوب عارضه یابی سازمانی ذیل رشته مدیریت اطلاعات این امکان را برای این حرفه (مدیریت اطلاعات) فراهم می آورد تا با شناخت نگاهشده های سیاست زدگی و عوامل فاعلی آن، از بروز انحراف در اقدامات اطلاعاتی جلوگیری به عمل آورده شود. چرا که اطلاعات بیان حقیقت به قدرت است و این امکان تنها در راستای عینیت گرایی و سیاست گذارانه بودن توأمان اطلاعات به انجام می رسد؛ ویژگی هایی که سیاست زدگی کمر به مخدوش کردن آن بسته است.

منابع

- مقام معظم رهبری (مدظله) (۱۳۸۳/۱۰/۱۷). بیانات در دیدار جمعی از رؤسای دانشگاه‌ها، قابل دسترس از: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3266>
- ایشنهارت، کاتلین ام. و ملیسا ای گراثیتر (۱۳۸۷). نظریه‌سازی بر مبنای مطالعات موردی: فرصت‌ها و چالش‌ها، در: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی (۱۳۸۷)، *نظریه‌پردازی: مفاهیم و استلزامات*، ترجمه: سیدرضا حسینی، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- آستانا، ان. سی. (۱۳۸۸). *مدیریت اطلاعات و امنیت*، ترجمه: علی پیر حیاتی، تهران: دانشکده امام محمد باقر (ع). بار - جوزف، یوری (۱۳۹۴). *مداخله اطلاعات در سیاست کشورهای دموکراتیک*، ترجمه: معاونت پژوهش و تولید علم، تهران: دانشکده اطلاعات، چاپ سوم (چاپ اول، ۱۳۸۱).
- پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی (۱۳۸۷)، *نظریه‌پردازی: مفاهیم و استلزامات*، ترجمه: سیدرضا حسینی، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- دانایی فرد، حسن (۱۳۸۸). روش‌شناسی نظریه‌پردازی در مطالعات سازمان و مدیریت: پژوهشی تطبیقی، *پژوهش‌های مدیریت در ایران*، دوره ۱۳، شماره ۴، پیاپی ۶۴، ۱۶۵-۱۹۱.
- دانایی فرد، حسن (۱۳۸۹). *نظریه‌پردازی: مبانی و روش‌شناسی‌ها*، تهران: انتشارات سمت.
- فکوهی، ناصر (۱۳۸۸). جامعه ما و سیاست‌زدگی، سایت انسان‌شناسی و فرهنگ، قابل دسترس از: <http://anthropology.ir/article/2135.html>
- کعب امیر، فریده و غلامرضا حدیدی (پاییز ۱۳۹۸). بازنگری در تعریف نظریه با رویکرد کتاب‌شناختی، *مطالعات دانش‌شناختی*، سال ششم، شماره ۲۰، صص ۷۵-۹۳.
- مک دونالد، دیوید و اسکات اشنبورگر (۱۳۸۷). مبانی تحقیق علمی و نظریه‌سازی در: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی (۱۳۸۷)، *نظریه‌پردازی: مفاهیم و استلزامات*، ترجمه: سیدرضا حسینی، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- هرمان، مایکل (۱۳۹۳). *سازمان‌های اطلاعاتی و امنیت ملی: قدرت اطلاعات در جنگ و صلح*، ترجمه: معاونت پژوهش و تولید علم دانشکده اطلاعات، دانشکده اطلاعات.
- هندل، مایکل (۱۳۸۹). *جنگ، راهبرد و اطلاعات*، ترجمه: علیرضا فرشچی و احمدرضا ارتقا، مرکز مطالعات دفاعی و امنیت ملی.
- Johnson, Loch K. & James J. Wirtz (2011). *Intelligence: The Secret World of Spies*, Oxford University Press.
- Lowenthal, Mark M. (2010). The Policymaker-Intelligence Relationship, in: Loch K. Johnson (editor), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, Oxford University Press.
- Marrin, Stephan (2009). Intelligence Analysis and Decision Making: Methodological Challenges, In: Peter Gill, *Intelligence Theory: Key Question and Debates*, Routledge.
- Pillar, Paul R. (2010). The Perils of Politicization, in: *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, Loch K. Johnson (editor), Oxford University Press.
- Ransom, Harry Howe (1987). The Politicization of Intelligence, in: Stephen J. Cimbala, *Intelligence Policy in a Democratic Society*, Dobbs Ferry.
- Rovner, Joshua (2011). *Fixing the Fact: National Security and the Politics of Intelligence*, New York: Cornell University Press.
- Wirtz, James J. (2007). The Intelligence- Policy Nexus, in: Loch K. Johnson (ed.), *Strategic Intelligence*, pp. 139-150, Prager.